

התרבותי של צפון קוריאה

בימים שבהם גוברת המתיחות בין ארצות הברית לצפון קוריאה יש הסבורים כי זהו דווקא הזמן הטוב ביותר להכיר את הדיקטטורה המסוגרת. ראש מדור קוריאה באוניברסיטה העברית, ד"ר ג'וין רי, מציעה מבחר סרטים וספרים שכדאי להכיר

21.08.2017 06:00

[אבשלום חלוץ](#)

אפשר להפריד בין התעמולה ליצירה AP / Dita Alangkara

לפני כשלוש שנים השתתפה ד"ר ג'וין רי, ראש מדור קוריאה ומרצה בכירה בחוג ללימודי אסיה באוניברסיטה העברית, בדיון בפסטיבל הקולנוע בירושלים לצד פארק צ'אן-ווק, אחד הבמאים המפורסמים של דרום קוריאה ("אזור ביטחון", "שבעה צעדים"). בעוד פארק דיבר על האופן שבו הוא תופש את האלימות המבעיתה בסרטיו ועל המשיכה שלו לתרבות האמריקאית, נשמעה פתאום אזעקה. הימים היו ימי "צוק איתן" וטילים נורו לראשונה לכיוון ירושלים. מארגני האירוע ביקשו מהנוכחים להתפנות, אבל פארק וד"ר רי נשארו לשבת והמשיכו לענות באריכות ובנינוחות לשאלות של חובבי קולנוע שלא מיהרו למרחב המוגן. "אני מבטיח שלעולם לא אשכח את המפגש הזה", אמר אז פארק בחיוך. "יש רק שתי מדינות בעולם שאנשים ממשיכים לשבת ולדבר בהן על קולנוע בזמן איומי טילים — ישראל ודרום קוריאה."

בימים של מתיחות גוברת בין צפון קוריאה לארצות הברית, ניסויים גרעיניים ומנהיגים שמשחקים באש, סבורה ד"ר רי כי זה הזמן להכיר מקרוב את התרבות של המדינה האניגמטית. "אנחנו כל כך מוקסמים מהדיווחים החדשותיים על צפון קוריאה, שאנחנו כמעט לא שמים לב שהם מושתתים בעיקר על תפישת העולם של התקשורת האמריקאית", היא טוענת בראיון במייל.

עוד כתבות בנושא

- [המלחמה הקרה בין ארצות הברית לקוריאה מתרחשת בקולנוע](#) 22.12.2014
- ["מעודדים השקעה באמנות פטריוטית": כך נראית משטרת מחשבות בדרום קוריאה](#) 11.02.2017 כתבה זאת זמינה למנויים בלבד

ד"ר רי, שנולדה וגדלה בדרום קוריאה תחת משטר צבאי, עברה בבגרותה לקנדה והיא בעלת תואר דוקטור בספרות ותרבות קוריאנית. לאחר שלימדה באוניברסיטאות בקנדה ובארצות הברית היא הגיעה לישראל ב-2013 כמרצה מן המניין באוניברסיטה העברית, שבה היא

מלמדת היסטוריה ותרבות קוריאנית, כולל החברה והתרבות של צפון קוריאה. היא חוקרת את הספרות והתרבות בקוריאה תחת המשטר הקולוניאליסטי היפני, ומתמקדת בספרות הפשע באותן שנים. "באוניברסיטה העברית יש בשנים האחרונות עלייה מתמדת של סטודנטים שמתמקדים בלימודי קוריאה", היא אומרת. "אני מתרשמת במיוחד מהמספר הגדול של סטודנטים שנרשמים לקורס 'להבין את צפון קוריאה'."

קשה עד בלתי אפשרי להפריד בין התעמולה הצפון קוריאנית לבין היצירות שנעשות בה, תמיד תחת פיקוח השלטון. עם זאת, ביצירות רבות, שזמינות גם במערב, אפשר למצוא פרטים החושפים טפח מחיי היום-יום במדינה, מספקים הצצה ליחסים שבין המינים והסבר ליחס האנטי-אמריקאי המובהק. "אנחנו יכולים לראות בסרטים הצפון קוריאניים עד כמה חשוב לחנך את הצעירים על ההיסטוריה הקולוניאליסטית ועל מלחמת קוריאה, לעומת דרום קוריאה שבה פחות מושם על כך דגש", אומרת ד"ר רי. "יש הרבה יותר משקל לחינוך לג'וצ'ה', אידיאולוגיית ההסתמכות העצמית, ולסגנון חיים פשוט וחסכני, בניגוד לתרבות צריכת היתר של דרום קוריאה. כמו כן, רואים תיאור של חיי קהילה חזקים וקשר הדוק בין בני משפחה, שלא כמו התא המשפחתי שמתפורר במהירות בדרום קוריאה."

ד"ר ג'ויון רי. "כל התעשייה התרבותית נשלטת באופן מובהק על ידי המדינה Joohui Rhee"

לכל מי שרוצה להכיר מקרוב את הקולנוע הצפון קוריאני ממליצה ד"ר רי להתחיל עם "The Flower Girl" מ-1972, הזמין לצפייה ביוטיוב. "זו גרסה קולנועית למחזמר בעל אותו השם שכתב לא אחר מאשר השליט הראשון של צפון קוריאה, קים איל סונג", היא אומרת. עלילת הסרט המוזיקלי והנוגע ללב, שביימו האק פאק ואיק קיו צ'ו, מתרחשת בשנות ה-20 וה-30, אז היתה קוריאה תחת השליטה הקולוניאלית היפנית. הסרט עוקב אחר תלאותיה של נערה בת מעמד הפועלים שאוספת פרחים ומוכרת אותם במטרה לסייע לאמה החולה ולאחותה העיוורת, שחיות אצל בעלת בית מרשעת. "זה אחד מאותם סרטים שאתה חייב לצפות בהם אם אתה מתעניין בתרבות הצפון קוריאנית. הוא משקף את החזון המהפכני של האידיאלים הקומוניסטיים ואת הדרך שבה הערכים האלה משכו את הקוריאנים הכבושים. לאורך הסרט מצליחה הנערה לעצב לעצמה מודעות פוליטית נגד סבלה הבלתי ישוער". דמותה של נערת הפרחים כה משמעותית בצפון קוריאה שהיא אפילו הודפסה של שטרות הכסף במדינה.

אחת הקלאסיקות של הקולנוע הצפון קוריאני היא "My Hometown" מ-1949. סרטו של הבמאי קאנג הונגסיק מספר על אדם צעיר שעובר שינוי מהותי מאיש הפרולטריון מנוצל למהפכן קומוניסטי. המודעות הפוליטית שלו מתוארת באמצעות מחאתו נגד העשירים והשתתפותו במלחמת קוריאה. סרט נוסף בעל אוריינטציה אידיאולוגית מובהקת הוא "A Schoolgirl's Diary" מ-2007. "סרטו של ג'אנג אין האק מתאר ויכוח של תלמידת בית ספר

צעירה עם אביה, שלדעתה אינו מקדיש די תשומת לב למשפחתו. אף שהסרט מתמקד בהקדשת חייה למען המדינה, הוא מאפשר גם לראות את סגנון חייהם של המקומיים ואת חיי המשפחה הצפון קוריאנים", אומרת ד"ר רי.

הסרט הראשון שהופק בשיתוף חברת הפקות מהמערב הוא "Comrade Kim Goes Flying"מ-2012. באופן מפתיע זה אינו סרט תעמולה וזו ככל הנראה גם הסיבה שהוא הוזמן לפסטיבלי סרטים בינלאומיים. הסרט, שהופק בשיתוף בריטניה ובלגיה, מתאר צעירה העובדת במכרה פחם וחולמת להיהפך לאקרובטית. "זו דרמה מחממת לב שמאפשרת לנו להבין מעט מתפקידי המינים ומערכות היחסים ביניהם בצפון קוריאנה", מסבירה ד"ר רי.

["A Schoolgirl's Diary" חיי המשפחה הצפון קוריאניים - דלג](#)

"The Flower Girl" משקף את החזון המהפכני של האידיאלים הקומוניסטיים - דלג
"The Flower Girl" משקף את החזון המהפכני של האידיאלים הקומוניסטיים

סרטו נוסף שלו "A State of Mind", מ-2004, תיעד שתי תלמידות שמשותפות באירוע ספורט לאומי ענק שמתקיים בכל שנה במשך חודשיים ונועד להאדיר את הקומוניזם הצפון קוריאני. "המעקב אחר חיי היום-יום של אותן בנות וההכנות לקראת המשחקים עוזרים לצופים להבין את המשמעות של 'קומוניסטים מושלמים' ב'גן עדן' של צפון קוריאנה ועד כמה חשוב להקדיש את חייה לאומה", מסבירה ד"ר רי. "לא הייתי מוותרת גם על 'Crossing the Line' של אותו במאי מ-2006, שעוקב אחר ג'יימס דרסנוק, אחד מששת העריקים האמריקאים למדינה מאז שנות ה-50, שחי בה עד מותו. הצופים יוכלו לראות את ההשפעה של המלחמה הקרה על הצפון קוריאנים וכיצד ההפצה הברוטלית של האמריקאים בזמן מלחמת קוריאנה הובילה לעוינות כלפי ארצות הברית."

ספרות צפון קוריאנית כמעט לא מתורגמת לאנגלית, לכן שוחרי תרבות במערב יתקשו לקרוא אותה. אחד הספרים הספורים שכן זמינים הוא "The Accusation" מאת סופר ששמו באנדי. ד"ר רי ממליצה לחפש בלוגים על ספרים צפון קוריאניים באנגלית, שכוללים תרגומים וניתוחים של ספרים וממליצה במיוחד על הבלוג "North Korean Literature in English".

יש ספרים שנחשבים ליצירות מופת בצפון קוריאנה?

"ככל הנראה רב המכר הגדול ביותר בכל הזמנים הוא לא אחר מאשר אוסף של כל כתביו של המנהיג הראשון קים איל סונג, שיצא ב-1992. מעבר לז'אנר המהפכה כמה רומני חניכה פופולריים במדינה, במיוחד סיפורים קצרים של הסופר צ'יאון סבונג. כדאי לציין גם שספרים מלודרמטיים, אף שהם עוברים צנזורה על ידי השלטון, פופולריים מאוד. דוגמה טובה לכך הוא הנובלה המלודרמטית 'Song of Youth' של נאם דיינון שמאז שיצאה ב-1987. אין מי שלא קרא אותה במדינה."

מופע מוזיקה בצפון קוריאה, 2015. "יש יצירות נוגעות ללב" Charles Dharapak / AP

כיצד ספרים יוצאים במדינה? יש בכלל תעשיית מו"לות?

"כל התעשייה התרבותית נשלטת באופן מובהק על ידי המדינה, ויש כמה מוסדות ממשלתיים שמטפלים בקולנוע, אנימציה, ספרות, אמנות הבמה וכן ציור ופיסול. רק אלה ש'נשכרים' על ידי המדינה יכולים לפרסם את יצירותיהם. הסופרים משתייכים לאיגוד שנשלט בידי המשטר. הייתי אומרת שכל עבודת אמנות, ולא משנה מאיזה תחום, היא פוליטית. יש יצירות שהן פחות תעמולתיות ויש ספרים שהם בעלי אוריינטציה פחות פוליטית, בעיקר אלה שנוצרו בשנות ה-50 מיד לאחר מלחמת קוריאה. אבל בעיקרון כל היצירות צריכות להיעשות לפי ההנחיות של המפלגה הקומוניסטית. ניתוח ספרות צפון קוריאנית, בדומה ליצירות אחרות במדינה, טמונה באוריינטציה האידיאולוגית של עלילותיהם. למרות זאת, לעתים יש יצירות נוגעות ללב ומרגשות."

ד"ר רי מספרת שאין הרבה יצירות צפון קוריאניות שפופולריות בדרום קוריאה, אבל חלקן עוררו עניין דווקא מכיוון שלדרום קוריאנים לא היתה גישה לחומרים שנוצרו בצפון עד לסוף שנות ה-90 ועדיין יש להם גישה מוגבלת בלבד. "קשרים בין הצפון והדרום תדירים יותר ויותר בשנים האחרונות, בעיקר בתחומים של הפקות מתחום היצירה, כגון אנימציה, סרטים, ושיתוף פעולה אקדמי (כגון בהיסטוריה, מדע וארכיאולוגיה). יש כמובן [סיפור מפורסם על קים ג'ונג איל](#), השליט המנוח של צפון קוריאה, שחטף את הבמאי שין סאנג אוק ואשתו כוכבת הקולנוע צ'וי און הי ב-1978, מה שממחיש עד כמה הפוליטיקאים היו נלהבים להשתמש בכלים קולנועיים למטרות תרבותיות ופוליטיות."

בהקשר זה היא מבקשת להתמקד באחד מסרטיו של צ'וי און הי משנת 1986 "Beyond Happiness and Sadness", זהו סרט ייחודי בכך שכמעט לא עוסקים בתמה שלו בקולנוע הצפון קוריאני: משולש אהבים בעת התקופה הקולוניאליסטית ובמלחמת קוריאה. הוא מראה כיצד ההיסטוריה משפיעה על הצעירים וכיצד אלה שתורמים למדינה זוכים להיות מונצחים. הסרט עורר שערורייה במדינה, בגלל הממד המלודרמטי שלו וסצינת הנשיקה שהופיעה לראשונה בהיסטוריה של תולדות הקולנוע הצפון קוריאני."

מאז אותה נשיקה נרשמה בצפון קוריאה פתיחות מסוימת ומפתיעה. "בשנים האחרונות אפשר היה לראות בטלוויזיה הצפון קוריאנית להקות בנות, כגון 'מורנבונג בנד' ששרו על הבמה בחצאיות מיני בהופעות שלהן. אני מאמינה שצפון קוריאה הושפעה מהפופולריות של להקות בנות בדרום קוריאה. הממשלה החדשה בדרום קוריאה מעוניינת לשתף פעולה עם צפון קוריאה יותר מאי פעם. אני מקווה שכך אכן יהיה."